

B) LA FLEXIÓ NOMINAL

9. INTRODUCCIÓ A LA FLEXIÓ NOMINAL

Tradicionalment, es designa amb el terme *accident* qualsevol de les categories gramaticals que tenen un reflex formal sistemàtic. Per exemple, les categories nominals presenten els accidents de gènere, de nombre i, de vegades, de cas i de persona. Deixant de banda la categoria de cas, restringida a algunes formes pronominals, i la de persona, restringida als pronoms i als possessius, moltes categories nominals presenten paradigmes flexius amb quatre formes diferents, d'acord amb l'oposició de gènere establerta entre el masculí i el femení, i la de nombre establerta entre el singular i el plural. Aquestes oposicions morfològiques es poden exemplificar amb el paradigma de l'adjectiu *alt* (quadre II.2).

QUADRE II.2

Paradigma flexiu de l'adjectiu alt

<i>Gènere</i>	<i>Nombre</i>	
	<i>Singular</i>	<i>Plural</i>
<i>Masculí</i>	alt	alts
<i>Femení</i>	alta	altes

Com podem comprovar en aquest paradigma, les formes masculines són no marcades respecte a les femenines: les primeres no tenen cap marca explícita de gènere, enfront de les segones, que tenen l'afix *-a* o *-e-* ([ə] en tots dos casos en els parlars orientals —o [a] en el cas de l'alguerès—, i [a] o [e] en els parlars occidentals). Les formes singulars, al seu torn, són no marcades respecte a les de plural: les primeres no tenen cap marca explícita de nombre, mentre que les segones tenen l'afix *-s*.

Aquestes oposicions de marcatge formal tenen una clara correlació funcional en el cas del nombre, ja que, com hem indicat més amunt (cf. § 8), el singular té un significat més bàsic (o menys marcat), un caràcter extensiu i una major freqüència d'ús. En el cas del gènere, la relació entre el marcatge formal i la funció és menys evident, però també en aquest cas podem assenyalar propietats que donen suport a la idea que el masculí és el gènere no marcat respecte al femení (cf. § 10.1.2).

La major part de les categories nominals presenten oposicions morfològiques com les delimitades fins ara. No obstant això, n'hi ha que s'aparten d'aquest model i que plantegen alguna anomalia morfològica. En uns casos, l'anomalia es deu a la presència de marques flexives diferents per al mateix morfema (*allomorfia*); en d'altres, a la manca d'oposició formal entre dues formes diferents del paradigma (*sincretisme* o *invariabilitat*); en algun cas, finalment, a la manca d'una o més formes del paradigma, la qual rep el nom de *defectivitat*. Totes aquestes particularitats seran esmentades en delimitar les propietats morfològiques de les diferents categories nominals.

10. LA FLEXIÓ DELS NOMS I ELS ADJECTIUS (I): EL GÈNERE

El *gènere* és una categoria gramatical íntimament relacionada amb diferents nivells de la gramàtica: evidentment amb el nivell morfològic, però també amb el sintàctic i amb el semàntic. Amb el nivell morfològic, perquè el gènere s'expressa mitjançant una sèrie de marques flexives que permeten delimitar diferents classes nominals; amb el nivell sintàctic, perquè, juntament amb el nombre, serveix per a marcar la concordança que s'estableix entre les categories nominals dins el sintagma nominal o en determinades relacions predicatives; finalment, amb el nivell semàntic, perquè l'oposició de gènere s'associa en alguns casos a distincions basades en el sexe i, en menor mesura, en un altre tipus de distincions conceptuals. Aquest apartat se centra bàsicament en l'expressió formal que aquesta categoria presenta en els noms i els adjectius, tot i que també introdueix consideracions sobre els altres aspectes quan és necessari.

10.1. EL GÈNERE EN ELS NOMS

Com hem vist més amunt (cf. § 4), els noms tenen gènere inherent i són o bé masculins o bé femenins. En la resta de categories nominals, en canvi, el gènere no és inherent, i l'ús d'una forma masculina o femenina està condicionat sintàcticament per la concordança establerta amb el nom. El nom femení *casa*, per exemple, exigeix que l'article i l'adjectiu tinguin forma